

67,5% підлітків відмітили вакуум у особистісному спілкуванні. Діти визначали, що їх погано розуміють дорослі. Розбіжність тестових оцінок між “доступним” і “значимим” у сфері спілкування превисила критичну значимість восьми балів.

35% підлітків відчуває внутрішній вакуум в сфері “пошуку і насолоди прекрасним”, більш як 17% – у сфері порозуміння з вчителями.

Підводячи підсумки результатів діагностичного дослідження по сформованості комунікативної поведінки у підлітків, ми визначаємо:

ціннісні орієнтації (матеріальні, духовні) мають головну роль у світогляді дитини і орієнтує її на стилі взаємодії з іншими людьми; моральний аспект у розвитку підлітка відіграє провідну роль у формуванні вміння комунікативно спілкуватися з іншими людьми, що різняться соціальним статусом;

відсутність рефлексивного спілкування свідчить про формування егоцентризму, з одного боку, а з другого, – розвитку авторитарного, імперативного стилю управління та взаємодії з іншими;

наявність розбіжності між “значимим” і “доступним” у ціннісних орієнтаціях, у внутрішньому конфлікті і у внутрішньому вакуумі детермінує прояв девіантної поведінки, не забезпечує умови формування комунікативності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бодалев А.А. Личность в общении. – М., 1983.
2. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1986.
3. Костюк Г.С. Психология. – К.: Радянська школа, 1968. – 658с.
4. Леонтьев А.А. Психология общения. – Тарту, 1974.
5. Петроваская Л.А. Компетентность в общении.

УДК 37.032

Г.М. Розлуцька

РОЛЬ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ У ВИХОВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті висвітлено роль полікультурності у змісті національного виховання. Головною ідеєю полікультурної освіти є принцип діалогу і взаємодії різних культур. Полікультурність сприяє сприйняттю національних та загальнолюдських цінностей та забезпечує самореалізацію особистості в умовах неоднорідних навчальних колективів.

The article is about the role of the idea of the polyculture in the content of the national education. The main idea of the polycultural education is the principle of the dialogue and cooperation of the different cultures. The polyculture favours to accept the national and universal-human value and provide the self-realization of the personality in the conditions of the different educational collectives.

Постановка проблеми. Основною проблемою сучасної української освіти є створення умов для виховання освіченого громадянина, здатного реалізуватися в умовах розмаїття людської спільноти. Сьогодні визначився новий підхід у національному вихованні – полікультурність, що передбачає позитивне сприйняття різних культур на підґрунті національної. Полікультурність претендує на визнання важливості її ролі у вихованні молодих українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї полікультурності знайшли своє відображення в основних державних документах про освіту: Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття), “Концепції 12-річної загальної середньої освіти”, “Концепції громадянського виховання” (2000 р.), “Національній доктрині розвитку освіти

України у ХХІ столітті” (2002 р.). Полікультурні компетенції включено до “Державного стандарту базової та середньої шкільної освіти” (2003 р.). Серед магістральних цілей і пріоритетів освіти визначено виховання людини демократичного світогляду, культури світу, яка поважає традиції інших народів та їхні культури.

Серед досліджень теорії та практики зарубіжної школи особливе місце посідає розгляд проблем полікультурної та глобальної освіти (М. Красовицький, Л. Голік, І. Тараненко). Розвиток педагогічної теорії і практики в зарубіжних країнах досліджують Н. Абашкіна, Г. Єгоров, В. Жуковський, Н. Лавриченко, О. Локшина, Б. Мельниченко, О. Овчарук, Л. Пуховська, середньої освіти в США, Англії, Франції, Німеччині – Г. Алексевич, Р. Беланова, А. Паринов, О. Рибак та ін.

Полікультурне виховання як соціокультурний феномен представлено у працях І. Беха, А. Бойко, Г. Васяновича, В. Сагарди, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін. Розробка теоретичних засад полікультурного виховання, його соціокультурна зорієнтованість передбачають об’єктивне вивчення в даній галузі напрацювань зарубіжних педагогів. Важливим джерелом теорії і практики полікультурного виховання української учнівської молоді є історико-педагогічний аналіз полікультурних ідей.

Виклад основного матеріалу. У педагогічних дослідженнях спостерігається певна різноманітність у поглядах на поняття “полікультурність”. Американські вчені виділяють п’ять основних варіантів тлумачень. Прихильники першого підходу будують навчання за принципом “кожна людина – індивідуальна, неподібна на інших. Кожен заслуговує на повагу незалежно від своїх переконань і вірувань”, тут не враховується співпраця та визнання рівності. Найважливішими моментами наступного підходу є співпраця і толерантність, до уваги ж не беруться соціальні відмінності. Третій підхід сфокусовано на ідеї етнічної рівності і не береться до уваги соціальна, релігійна, расова, статева та ін. відмінності. Підтримка та захист груп різних за расовим, етнічним та релігійним складом, при ігноруванні расизму – головні акценти четвертого підходу до полікультурності. І п’ятий підхід, що, на наш погляд, найдосконаліший, вимагає справедливості і рівності для всіх і в усьому.

Основною ідеєю полікультурної освіти є принцип діалогу і взаємодії різноманітних культур, який передбачає, що найбільш повно власна культура усвідомлюється лише за умови взаємодії, діалогу різних культур, коли стають очевидними та зрозумілими особливості кожної окремої культури. У сучасних умовах взаємодія культур характеризується насамперед тим, що загальнолюдське допомагає усвідомити об’єктивну цінність “свого”, глибше зрозуміти його своєрідність (шляхом порівняння), виявити нові сторони функціонування і спрогнозувати розвиток. У процесі взаємодії культур зростає обсяг сприйнятих цінностей, отже, змінюється і сам характер сприйняття. Воно набуває більшої “далекоглядності”, вміння відобразити властивості об’єкта в усій його багатогранності, глибині. Ізольованість, прагнення до окремішності може спричинити поступову деградацію культури. Культура, що блокує контакти, зв’язки з іншими культурами, зберігає свою самотність досить дорогою ціною, бо може опинитися в результаті такої самоізоляції поза світовою культурою.

Аналіз педагогічних досліджень у галузі теорії і практики розвитку зарубіжної школи дозволяє стверджувати, що розповсюдження ідеї полікультурності в освіті у другій половині двадцятого століття здійснювалося в двох основних напрямках: 1) реформування або створення системи освіти для національних меншостей як для “традиційних” етнічних груп (тобто тих, які упродовж досить тривалого часу компактно проживають на території даної держави), так і для “нових меншин”, представлених новими співтовариствами іммігрантів. Головна мета вбачається в забезпеченні національним меншинам і їхнім культурам рівних можливостей розвитку, що, власне кажучи, і є метою полікультурної освіти; 2) виховання взаєморозуміння і толерантності між представниками різних етнічних (мовних, релігійних, культурних) груп у суспільстві, що досягається шляхом реформування змісту освіти і методів навчання для всієї системи освіти (а не тільки для національних меншин) [4: 12 – 30].

Акцентуючи увагу на взаємозв'язку полікультурного виховання і глобальної освіти як необхідної умови для збереження національної культури при входженні нації до світової спільноти, О. Ковальчук, Л. Голік у зміст поняття "глобальна освіта" вкладають концепцію, спрямовану на виховання нового перспективного типу світобачення, головним атрибутом якого буде усвідомлене право на власні погляди без обмеження інтересів інших людей і високий рівень відповідальності особи. Така освіта дасть чітке розуміння і національних питань, і проблем та перспектив глобального розвитку. Педагоги визначили єдиний для обох напрямків комплекс завдань, що відображає вселюдський характер культури як найвищий прояв національного і, на їхню думку, є єдиним на сьогодні у вихованні справжніх творців власної культури: 1) подолання поділу світу на ворогуючі блоки і країни; 2) зняття суперечностей між природою і людиною; 3) подолання розщепленого стану людської свідомості й душі через усвідомлення загальнолюдських цінностей; 4) реалізація тісного зв'язку національного і глобального моментів в освітньому процесі [2].

Триєдину систему полікультурного виховання школярів, що складається з: 1 – нагромадження позитивних інформаційно-теоретичних знань про свій народ та інші етноси, 2 – виховання позитивних емоційно-чуттєвих уявлень у ставленні до свого та інших народів, 3 – формування толерантних світоглядних установок, орієнтацій до представників інших народів та етнічних груп, – пропонує запровадити у сучасному навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи В. Присакар [3].

У підходах до визначення суті полікультурності серед педагогів різних освітніх напрямків існують певні відмінності, однак спільним є розуміння зорієнтованості полікультурності на збереження розвитку всього розмаїття етнокультурних реалій та адаптацію молоді до різних цінностей при існуванні відмінних культур. Серед завдань освіти в Україні Р. Агадуллін визначає: формування в учнів уявлень про розмаїття культур у світі й у нашій країні на основі розуміння і внутрішнього сприйняття рівноправності народів та рівноцінності їхніх культур, виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей як чинника поступального розвитку світової цивілізації й самореалізації особистості; виховання представників усіх національностей на демократичних засадах взаєморозуміння, довіри й толерантності, готовності до позитивного діалогу; формування й розвиток умінь навичок взаємодії з носіями інших культур [1: 24].

На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії і практики під полікультурною освітою розуміють освіту, спрямовану на збереження, розвиток і взаємодію усього різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, що існують у певному суспільстві, на передачу цього спадку молодому поколінню, виховання толерантності і вміння жити в полікультурному суспільстві.

Полікультурне виховання української молоді передбачає виконання таких завдань: оволодіння знаннями про культуру власного народу та формування позитивного ставлення до культурних проявів інших народів; формування уявлень про розмаїтість культур та виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей; створення умов для інтеграції молоді у культури інших народів; розвиток умінь і навичок взаємодії з носіями різних культур; виховання молоді у дусі миру, терпимості, гуманного міжнаціонального спілкування, загальнолюдських цінностей.

Виховання представників усіх національностей на засадах демократичності передбачає врахування етнічних чи національних ознак. Неоднорідність навчальних колективів вимагає реалізації полікультурності як шляху до вироблення толерантності у стосунках між представниками різних груп. Ґрунтуючись на загальнолюдських цінностях, полікультурне виховання має на меті формування людини, здатної до ефективної життєдіяльності в багатонаціональному та полікультурному середовищі, такої, що розуміє та поважає прояви інших культур і вміє жити в мирі і злагоді з представниками різних народностей, національностей, вір, рас, класів тощо.

Визначальними для полікультурності є загальнолюдські та національні цінності. Одним з головних принципів співжиття людей, що визнають право іншої людини на власну

позицію, є толерантність. Толерантності між окремими особами вимагають і процеси глобалізації економіки та зростаючої мобільності, швидкий розвиток комунікацій, інтеграцій і взаємозалежності. Толерантність передбачає повагу, сприйняття та розуміння різних культур нашого світу, – форм самовиживання та самовиявлення людської особистості.

Полікультурне виховання має на меті формування людини, здатної до ефективної життєдіяльності в багатонаціональному та полікультурному середовищі, що розуміє та поважає прояви інших культур, характеризується вмінням жити в мирі і злагоді з представниками різних народностей, національностей, вір, рас тощо. Звідси можна виокремити завдання полікультурного виховання учнівської молоді: оволодіння знаннями про культуру власного народу та формування позитивного ставлення до культурних проявів інших народів; формування уявлень про розмаїтість культур та виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей; створення умов для інтеграції студентів у культури інших народів; розвиток умінь і навичок взаємодії з носіями різних культур; виховання молоді у дусі миру, толерантності, гуманного міжнаціонального спілкування, загальнолюдських цінностей. Важливою умовою плідного співіснування та гуманістичної дії людей є глибоке знання власної національної культури та розуміння особливостей і традицій інших народів.

Враховуючи, що сучасне українське суспільство є полікультурним, багатомовним і поліконфесійним та складається з понад 130 народностей та національностей, полікультурна освіта найбільш повно відображає картину взаємин міжетнічних груп у соціальному середовищі, яку представляє багатонаціональна школа, яка і є реальною моделлю сучасної української школи. Позитивне сприйняття цього факту вимагає розгляд полікультурності як рушійної сили позитивного сприйняття людиною загальнолюдських цінностей і каталізатором у формуванні ставлення до інших людей. На основі розвитку уявлень про національність та власну належність до певної нації розвивається процес сприйняття кожним представником нації навколишнього світу крізь призму національної культури. Це стає підґрунтям для виховання у молоді вміння жити у мирі та злагоді з іншими людьми, поважати і любити людей, працювати для загального блага.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Вищенаведене дає підстави до наступних висновків. Полікультурність можна виокремити як один з основних принципів виховання, що створює передумови для інтеграції української культури в європейський та світовий простір через формування в дітей та молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінностей оточуючого світу. Принцип діалогу і взаємодії різних культур, як основа полікультурності допомагає зрозуміти своєрідність національних особливостей та виявити нові сторони і спрогнозувати подальший розвиток у світовій культурі. Полікультурність у навчально-виховному процесі має стати чинником створення оптимальних умов міжособистісного розвитку в багатонаціональних учнівських колективах.

Звичайно, дане дослідження не може охопити всіх аспектів полікультурності у змісті виховання. На нашу думку перспективними для досліджень є вирішення проблем методичного забезпечення виховного процесу в полікультурному контексті, розробка моделей виховних систем з урахуванням етнічної специфіки кожного регіону України, розробка виховних заходів для різновікових груп вихованців з урахуванням багатонаціональності учнівських колективів та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агадуллін Р.Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3. – С. 18 – 29.
2. Ковальчук О.С., Голік Л.О. Теорія і практика полікультурної освіти в сучасній школі Росії: Наук.дослідження. – Луцьк: Надстир'я, 2003. – 176 с.
3. Присакар В.В. Виховання міжетнічної толерантності у структурі морально-духовного розвитку школяра // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. праць. – Кн. I. – К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2002. – С.138 – 145.

4. Розлуцька Г.М. Зміст шкільних підручників як фактор полікультурного виховання молодших школярів у Закарпатті (1919 – 1939 рр.): Монографія. – Дрогобич: Коло, 2005. – 282 с.

УДК 37.032

О.А. Степанова

АРХЕТИПИ ХРИСТИЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ У СПАДЩИНІ АПОСТОЛЬСЬКИХ МУЖІВ

Актуальною проблемою сьогодення є адаптація аномальної дитини до різних умов свого існування, життєдіяльності, навчання і гармонійного розвитку. За свідченням зарубіжних і вітчизняних вчених, кількість дітей з різними відхиленнями у психофізичному розвитку останнім часом збільшується, чому сприяє низка патологічних чинників ендogenousого та екзогенного походження.

Аномальні діти є у кожному суспільстві. Завдання соціуму зробити комфортним їх розвиток, навчання і виховання саме в загальноосвітній школі, де вони б почувалися “своїми” серед інших здорових дітей, не відчуючи негативного впливу їх недоліку і відрази від дитячого колективу.

The problems of the education and formation of a person at the beginning of the Common Era were taken by Christian Church, peculiarly, by the Apostolic Fathers who revealed in the work The Teaching of the Twelve Disciples the essence of the education of a Christian.

The article demonstrates that in the context of the Ukrainian revival the role of the spiritual wealth, that was formed in early days of the pre-Christian character in the Apostolic Father`s philosophical and pedagogical heritage may serve as a valuable educational achievement in the process of the education of a person of high moral standards.

Значну роль у вихованні підростаючого покоління завжди відігравала християнська церква, яка визначала світогляд, сімейний устрій, поведінку людей, правила виховання підростаючого покоління. І сьогодні християнство зосереджує свою увагу на життєдіяльності людства і українців, зокрема позаяк Україна у більшості своїй сповідує християнську релігію, хоч і є поліконфесійною європейською державою.

Наукова педагогіка здавна інтегрує досвід християнського виховання, розвитку і становлення особистості, які відтворилися у наукових доробках зарубіжних педагогів і психологів – Я. А. Коменського, Й.Гербарта, А.Маслоу, К.Роджерса та вітчизняних педагогів – Г.Сковороди, О.Духновича, К.Ушинського, П.Юркевича, Х.Алчевської, С.Русової, І.Огієнка, В.Дзвінківського тощо. Церква виробила арсенал впливу на особистість, що характеризуються традиційністю і динамічністю у різних ситуаціях, які супроводжують процес становлення особистості. Ці цінні надбання сьогодні є предметом досконалого вивчення і наукових дискусій серед педагогів, соціальних педагогів, психологів, соціологів, філософів (О.Богданова, О.Вишневський, І.Дубровіна, В.Кузь, О.Сухомлинська, І.Трубавіна, С.Ярмусь та ін.).

Таким чином, зростання соціально-педагогічної актуальності проблеми християнського виховання особистості, її недостатня розробленість у вітчизняній педагогічній теорії, а також значущості використання історичної педагогічної спадщини у сучасному виховному процесі зумовили вибір дослідження, **мета** якого полягає у розкритті основних педагогічних ідей, змісту, форми і методів релігійного виховання у часи зародження і становлення дохристиянської писемності і педагогіки.

Завдання дослідження полягають у розкритті основних положень практики виховання особистості-християнина у період становлення дохристиянської писемності, ролі твору “Вчення дванадцяти апостолів” для сьогоденної теорії і практики виховання.